

Prezident T. G. Masaryk o potřebách národa a státu, 7. 3. 1930

Přepis obsahu fonografického válečku:

(Červeně vyznačený text byl zaznamenán na válečku, ale nebyl součástí oficiálního znění projevu)

Slavné shromáždění, dámy a pánové! Děkuji pánům poslancům a senátorům, děkuji vládě, že jste se tu sešli, odhlasovavše dva zákony, které pokládám za projev důvěry. Obzvláště mě těší, že odůvodnil politický zákon Slovák, vidím v tom pro sebe uznání obzvláště milé, neboť Slovensko bylo a je mě, abych tak řekl, politické pretium affectionis.

Shromáždili jsme se v místnosti na Hradě nejpamátnejší. Zde zasedal nejvyšší soud zemský a sněmy do roku **1847 (v čase 1:00)**. Spatřuji v tom okolnost významnou, jakoby připomenutí, že naše demokratická republika může a má být uvědomělým pokračováním našich nejlepších tradic minulosti. Tak vůbec pojmám Hrad jako sídlo prezidenta republiky.

Podle ústavy tato schůze pánů poslanců a senátorů s vládou není společnou schůzí obou sněmoven jakožto Národního shromáždění. Tento můj projev tedy není poselstvím, a ani být nechce. Také nemám v úmyslu přednést nějakou politickou závěť. Své názory o poslání o úkolech našeho národa a jeho obnoveného státu vyslovil jsem hned za války a pak jako prezident častěji. Moje politika vnitřní i zahraniční je úsilím o uskutečnění těchto zásad. Jsou-li mezi teorií a praxí rozpory, domnívám se, že nikoliv ve věcech zásadních - demokracie je mně diskusí, a tudíž i kompromisem. Byl jsem vždy proti politickému absolutismu a jeho neomylnictví a chovám i teď naději, že v souhlasném úsilí s oběma sněmovnami, v praxi se stranami, překonáme absolutistické zvyky, v nichž jsme byli odchováni. Demokracie není jen parlamentní a volební technikou, nýbrž vzájemným dopříváním svobody a jejím ústavním hájením. Demokracie je loajálním uznáváním občanských osobností a umožňováním jejich součinnosti. A není nikdy a nikde zbytečno si uvědomit, že demokracie nesmí zvrhat v demagogii a zaměňovat s anarchií. Demokracie je vládou lidu, ale není žádné vlády bez poslouchání a kázně. Pozor na rozmanité náhražky v pravé demokracii! **Páni předsedové Národního shromáždění a pane předsedo vlády. Děkuji Vám za Vaše milá a vážná slova.** Místy, na níž samourčen **provádět státní moc, jejímž jediným zdrojem je lid.** Zde v místnosti bývalého nejvyššího soudu si uvědomíme, že státy se udržují nejjistěji spravedlností.

Když se jedná o zásluhách o vznik a organizaci našeho státu, nelze než vzpomenout v prvé řadě těch našich spoluobčanů, kteří doma rakousko-uherskou vládou byli připraveni o život, a za hranicemi těch, kdo v boji na všech bojištích položili své životy za naši svobodu. Z nás, kteří jsme stáli v čele zahraničního odboje, odešel nám Štefánik, z domácích záslužných pracovníků ztratili jsme dr. Rašína a Tusara. A nemohu nevyslovit hlubokou lítost nad tím, že Antonín Švehla není tu s námi - s ním jsem mnohá léta pracoval v přátelském spojení.

Vím, že nechcete, abych jmenoval mnohé z přítomných, s nimiž jsem úředně se stýkal a pracoval. Ale musím říci, a říkám to rád, že jsem za celých 11 let neměl s rozhodujícími spolupracovníky nedorozumění, natož sporů.

Vážné úkoly, které nás za všeobecné krize v Evropě, ba v celém světě očekávají, nejsou toliko rázu hospodářského, nýbrž i kulturního. Úzká spojitost těchto dvou činitelů se pěkně ukázala ve věcné debatě v **(v čase 6:59) rozpočtovém** výboru a plenu obou sněmoven. Generální zpravodaj a předseda rozpočtového výboru podali jasný přehled potřeb časových. Z řečníků uvedl bych vývody slovenského poslance Ivanky a německého poslance dr. Rosche. Také ministři přispěli k objasnění situace svými výklady a sliby, jako

např. soudcům, staropenzistům a jiným. Vidím pokrok v tom, že se ženy akademicky vzdělané již umísťují i v nejvyšších centrálních úřadech.

Jestliže jednotlivé strany zdůrazňují své požadavky hospodářské, je to správné, ale právě tu je nutný kompromis. Abych užil anglického rčení: Jsme všichni na téže lodi, jde o záchranu a zabezpečení naší lodi, máme-li být zachráněni a zabezpečeni všichni.

Otázka nezaměstnanosti nabyla ve velkých a bohatých zemích hrozivých rozměrů. Musíme být na stráži, to vyžaduje hospodářská vzájemnost států a národů. A otázky hospodářské a sociální jsou tak složité, že k jejich zdárnému řešení je třeba velmi opravdového přemýšlení a činorodého odhodlání. Máme otázku bytovou, a to nejen v hlavním městě. Slušné, zdravé bydlení je každému člověku tak potřebné jako denní chléb. Mohl bych ukázat na potřebu zlepšit silnice a komunikaci vůbec. Vhodná komunikace má právě také veliký význam hospodářský.

Z těch letošních debat v **rozpočtovém** výboru a plénu přesvědčivě vynikla potřeba politiky kulturní, všekulturní. Chtěl bych tu ukázat na potřebu vydatnějšího podporování vědeckých oborů vysokých škol a právě také z hlediska hospodářského. Například: Chemie a fyzika jsou pro zdar průmyslu a zemědělství vědeckým základem. Jak je o tyto tak důležité obory postaráno na našich vysokých školách? Přehled **rozpočtu** ministerstva školství a národní osvěty není dost podrobný, aby se vidělo, jaké jsou na univerzitách a technikách a ostatních vysokých a vyšších školách dotace pro chemické a fyzické laboratoře. Z uvedených čísel a ze zpráv z tohoto tak důležitého vědeckého oboru vím, že ty dotace jsou nedostatečné; má-li profesor a jeho žáci být na výši doby, musejí mít dost prostředků na pokusy, na návštěvu závodů doma a v cizině, na koupi knih a časopisů. A ovšem musíme se postarat o to, abychom měli vynikající učitele a badatele, pro začátek třeba z ciziny; to všecko bez zvýšení rozpočtu nelze pořídit. Průmysl i zemědělství neobstojí ve světové konkurenci, nebude-li jim zabezpečen vědecký základ; náš průmyslník, dělník i zemědělec mají životní zájem o zvýšení vědecké úrovně našich teoretiků i praktiků. V průmyslu i zemědělství je třeba podnikavosti, vynalézavosti, světovosti.

Právě tyto dny jednalo se v Praze o reformě škol. Reforma školství a výchovy je opravdu naléhavým úkolem. Co myslím, ozřejmím jedním příkladem. Často, ba stále slyším a čtu nářky na pokles mravnosti naší doby; ukazuje se na krádeže, vraždy a zabití, na sebevraždy. Dávám si od ministra spravedlnosti předkládat zprávy a data o zločinnosti, pokud se dá odhadnout číslem soudních řízení; vcelku rok 1929 znamenal znatelný pokles proti 1928;

-KONEC ZÁZNAMU-

ovšem že v jednotlivých obvodech státního zastupitelství číslice od roku k roku kolísají. Podrobnější data ukazují rozmanitá kolísání v různých částech republiky; v každém případě však je třeba bdělosti a úsilí o nápravu všeobecné mravnosti. Tu nestačí jen oficiální činnost státu a jeho orgánů; náprava mravů, převýchova je úkolem všeho občanstva, jeho složek a organizací. V prvé řadě třeba apelovat na rodiče a rodinu, na učitele a na duchovní.

Z kruhů církevních se žaluje na neblahé poměry; poměry opravdu jsou neblahé, ale kladu si otázku, nevznikly ty poměry také tím, že naše církve nedovedou náboženství zjednat potřebnou autoritu? I duchovenstvo musí pro potřeby nynější doby být lépe vyzbrojeno vzděláním; to si vynucuje konkurence ce se stavy takzv. Světskými.

A nemohu se nezmínit o výchovném poslání umění ve státě demokratickém, nevzpomenout krásné literatury, hudby, divadla, výtvarného umění. Ušlechtilým uměním lid jest také vzděláván. Co pro nás znamená Smetana! A jak živý vztah má a měl náš lid k písni

a k hudbě! Je ovšem i paumění, proti jehož škodlivému vlivu se všude, a také u nás, ozývá oprávněný odpor.

Jednou z nejsmutnějších kapitol našeho života jest osud lidí chronicky nemocných. Otřáslo mnou vypravování sociálně-zdravotní pracovnice, působící v Čechách, která vposledním pětiletí byla svědkyní toho, že člověka stíženého lupusem, když přišel na obec, umístili v márnici, kde za tři dny bez pomoci zemřel; druhý člověk byl z chudobince vynesena na smetiště a tak ponechán svému osudu. Vítám snahu vybudovat síť chudobinců, kterou města a okresy projevily; rovněž považuji za neodkladné zřízení speciálních ústavů zemských. Ústav v Brně pro léčení a studium rakoviny, v Praze nemocnici pro lupusní. Fond mně svěřený umožní mně postavit se do řady pracujících pro tyto nešťastné, abychom zmírnili jejich utrpení.

Hygiena musí se stát promyšlenou částí všeobecné populacionistiky a kultury osobní i národní. K tomu jest třeba, aby správa veřejná postupovala jednotně s organizacemi dobrovolnými, opírajíc se o vědecké výzkumy medicíny a věd sociálních.

Abychom se mohli věnovat politice a administraci kulturní, musíme si vyřídit všechny zbytečné a škodlivé spory; myslím hlavně na spory národnostní, zejména jazykové. Jsou tu některé obtíže věcné, zejména v Podkarpatské Rusi, kde literární jazyk není domácí literaturou ustálen. Ovšem v této části republiky, jakož i na Slovensku běží především o kulturní, a tím i hospodářské povznesení. To řečník slovenský dobře vystihl. Pokud vůbec běží o problém minoritní, je jeho definitivní rozřešení zústaveno oběma našim nejvzdělanějším a hospodářsky nejpokročilejším národům. Jsem si vědom, že odpovědnost za zdárné řešení problému tohoto, jakož i všech ostatních problémů našeho nového státu padá v první řadě na nás Čechy a Slováky, protože jej máme v rukou a moci. Tím neříkám, že by Němci a ostatní minority neměli spoluzodpovědnost za brzké překonání starého dědictví. Právě v tomto oboru státní administrace mstí se na nás všech výchova starého režimu. Otázka jazyková a národnostní vůbec není pro stát otázkou prestiže, nýbrž administrační potřeby a praktickosti. Jak v této, tak i v jiných otázkách přenecháváme příliš mnoho státu; vedle státu jsou přece národové, kteří svou kulturní prací mohou a mají stát podporovat, zdokonalovat. Republika a demokracie vyžaduje vůbec vzdělanost a politickou vyspělost občanstva, voličstva.

V politice zahraniční máme již svůj určitý směr. Nebylo snadné nový stát vřadit do států starých a uznaných; naše zahraniční akce od samého počátku měla úkol, správnou propagandou šířit a upevňovat známost národa a jeho politického programu. Utvořením státu nastala těžká úloha, najít pro vyslanectví a konzuláty na 1500 vhodných lidí. Za starého režimu neměli jsme v zahraniční službě mnoho svých lidí. Ale našli se lidé schopní a mohu s potěšením konstatovat, že naše zahraniční služba je již velmi dobrá.

Naše zahraniční politika směřuje k hospodářskému a kulturnímu sblížení se všemi národy; je to práce o mír, jehož právě my potřebujeme ke konsolidaci nového státu; neženeme se přitom za vidinami utopistickými; prožíváme dobu přechodní, kolísání a zápolení režimu starého a nového. Proto věnujeme bedlivou péči vybudování naší armády. Nemáme žádných úmyslů agresivních, ale budeme připraveni na obhájení našeho státu. V tomto duchu byly také uzavřeny všechny mezistátní smlouvy; je již obecně známo, že Malá dohoda slouží jen defenzivně, nemajíc žádného ostnu ofenzivního. V době, kde Francie svou politikou vůči Německu dává tak pěkný a rozumný příklad mírumilovnosti, nemůžeme vůči všem svým sousedům a všem národům a státům vůbec provozovat politiku jinou než mírumilovnou.

To není v odporu k tomu, že se svými spojenci ze světové války udržujeme styky velmi přátelské; jsme jim vděční za pomoc nám prokázanou.

Koneckonců, to si řekněme, spoléhejme na sebe.

Není náhodou, že světovou válkou byli osvobozeni národové slovanskí a východní vůbec. Máme dnes v Praze čtyři slovanská vyslanectva. Rusko má u nás misi; přirozeně v stálém styku s nimi můžeme a musíme dělat slovanskou politiku praktickou v rámci politiky evropské vůbec.

Všecku politiku doma a v zahraničí konáme u vědomí, že jsme národ a stát menší; avšak velikost neměří se jen číslicemi, nýbrž i kvalitou. I menší národ musí dnes v každém ohledu dělat politiku světovou, jak nám to vštěpoval již Palacký.

Jak v životní praxi vůbec, tak i v politice nerozhodují o osudu jednotlivců a národa a států fantazie a zbožná přání, nýbrž skutečné síly duchovní a hmotné; odsud úkol opravdové politiky pozorovat vývoj vlastního státu, sousedů, Evropy, pochopit historicky danou situaci a smysl našeho a celkového vývoje.

To znamená, mít vůdčí ideu a tu uskutečňovat. Zkrátka - dělat politiku rozumně a poctivě. Poctivě k sobě a ke všem ostatním.

Alespoň slovem chci zdůraznit veliký význam žurnalistiky pro politiku, zejména pro politiku demokratickou a republikánskou. Bez žurnalistiky politiku nelze dělat; proto žurnalistika má tak velkou odpovědnost, je politickým vychovatelem voličstva, mas. Naše žurnalistika má svůj vzor v Havlíčkovi.

Mívám často příležitost vidět, s jakou pietou a láskou přichází lid na Hrad, dychtiv poznat naši tisíciletou kamennou historii. Proto jsem brzy po návratu z ciziny učinil opatření, aby se z hradu vhodnými opravami a odkrytím jeho rozmanitých historických složek stal důstojný pomník našich dějin.

Představuji si na Letné, na severu a také na jihozápadě oblasti petřínské pás zeleně. Doufám, že všechna tato zeleň zůstane zachována, v níž ojedinele budou postaveny v příštích dobách jen nejvybranější stavby naší architektury. Sám z vašeho daru přičinil bych se o uskutečnění tohoto plánu glyptotékou. Nejen chlebem živ jest člověk.

Aby zmatek neukázněné komunikace nevynutil si nahodilé průlomy Starým městem, je, myslím, nutno, aby dnešní generace, přihlížejíc k nutným potřebám života, vyřešila regulační a komunikační problém této starobylé části Prahy. Jen tehdy dorosteme do svého stylu, budeme-li mít úctu a pochopení pro odkazy naší bohaté a vysoce kulturní minulosti a budeme-li je pečlivě chránit.

A to, co platí o Praze, platí o všech městech a vesnicích. Jen zachovávajíc v úctě odkazy předků, najdeme svou vlastní cestu pravé svobody a nepřetržitého rozvoje; pokrok jest dán správným vztahem k tradici.

Dosáhli jsme převratem a zákonnými reformami mnohých a značných výhod hospodářských a kulturních. Dostavují-li se léta hubenější, neztrácejme trpělivosti; budiž to pobídka k hlubšímu myšlení, k zdokonalení státní administrace, ale i k vzpružení svépomoci jednotlivců a rozmanitých spolčeních a organizací. Obtíže mají ve všech státech.

Mám-li na konec vyslovit celkový dojem z dvanáctiletého vývoje samostatného státu, hledím na další vývoj s klidem a důvěrou; před několika dny, při oslavě desetiletého trvání ústavy, řečníci zdůraznili, že se ústavní dílo jako projev tehdejšího nazírání českého a slovenského občanstva osvědčilo. Klidný politický vývoj republiky je tím cennější, že jsme začali v rozčilení válkou způsobeném. Ovšem, nebudeme si skrývat, že všecko v pořádku ještě není; opravme, co je chybné, a hlavně tvořme nové - tvořit není jen měnit, a zejména není měnit překotně a bez rozvahy. Pokud mně osudem bude dopřáno, budu postupovat jako posud, a není to neskromnost, končím-li ujištěním, že budu kráčet směrem hned za války zrale uváženým a, jak soudím, praxí vyzkoušeným. Byl jsem a jsem si své veliké odpovědnosti dokonale vědom.

